

**ინდუსტრიალიზაციის მნიშვნელობა
ქვეყნის პოლიტიკური და ეკონომიკური
სიძლიერის უზრუნველყოფაში
საერთაშორისო პოლიტიკური ეკონომიკის
ნაციონალისტური ხედვის მიხედვით**

**გიორგი ხიდეშელი,
გორჩა ლობჟანიძე**
თსუ, სტუდენტები

შესავალი

გასული საუკუნეების საერთაშორისო ურთიერთობებს ახასიათებდათ ეკონომიკური და პოლიტიკური პროცესების გამიჯვნა და მათი ერთმანეთისგან დამოუკიდებლად შესწავლა. შედეგად მივიღეთ სისტემა, სადაც როგორც სუზან სტრეინჯი იტყოდა ადგილი ჰქონდა „ორმხრივი უგულვებელყოფის“ შემთხვევას¹. თუმცა აღსანიშნავია, რომ მეცხრამეტე საუკუნის მეორე ნახევრიდან, ომის შემდგომ მსოფლიოში სადაც ეკონომიკური ზრდა და საერთაშორისო ვაჭრობის განვითარება სერიოზულ ხელშეწყობას საჭიროებდა, თავი იჩინა ეკონომიკური კრიზისების წარმოშობის საფრთხემ. ამერიკაში შექმნილმა ფინანსურმა დაძაბულობამ, ნავთობის კრიზისმა თუ ეკონომიკურად და პოლიტიკურად დამოუკიდებელი მესამე სამყაროს პრობლემებმა შეამზადა ნიადაგი იმისთვის, რომ მთავრობებს აქტიურად დაეწყოთ ფიქრი ეკონომიკური და პოლიტიკური საკითხების კომბინირებულად წარმართვაზე. შედეგად კი მივიღეთ სისტემა, სადაც პოლიტიკური პროცესები განსაზღვრავდა

1 Strange, Susan. "International economics and international relations: a case of mutual neglect." *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-) (1970): 304-315.

ეკონომიკურს და პირიქით, ანუ ამ ორმა სახელმწიფოებრივმა საქმიანობამ კომბინირებულად მოქმედების უნარი შეიძინა. თუმცა საყურადღებოა ის გარემოება, რომ ეკონომიკისა და პოლიტიკის ინტეგრაცია რამდენიმე ერთმანეთისგან განსხვავებული კუთხით წარიმართა, რასაც მოწმობს საერთაშორისო პოლიტიკურ ეკონომიკაში არსებული სამი თეორიული მიდგომა: ნაციონალიზმი, მარქსიზმი და ლიბერალიზმი. მიუხედავად იმისა, რომ სამივე მათგანი თანაბრად მნიშვნელოვანია და დიდი წვლილი მიუძღვით მსოფლიოში მიმდინარე პროცესების ახსნაში, ჩვენ ყურადღებას ნაციონალისტურ ან როგორც იტყვიან მერკანტილისტურ ხედვაზე შევაჩერებთ.

საკვანძო სიტყვები: ინდუსტრიალიზაცია, ეკონომიკური ნაციონალიზმი, მშპ.

ძირითადი ტექსტი

ეკონომიკური ნაციონალიზმი, როგორც საერთაშორისო პოლიტიკური ეკონომიკის თეორია, მრავალ ასპექტს მოიცავს, რომლებიც დაკავშირებულია საშინაო და საგარეო პოლიტიკისა და ეკონომიკური პროცესების ურთიერთქმედებასთან. ეკონომიკური ნაციონალიზმის მიხედვით ყოველგვარი ეკონომიკური საქმიანობა ექვემდებარება სახელმწიფოს მიზნებსა და ინტერესებს. ეს უკანასკნელი კი საერთაშორისო სისტემაში გამუდმებით ცდილობს მოიპოვოს, რაც შეიძლება მეტი ეკონომიკური რესურსი, რომლებიც მთავარი განმსაზღვრელი ფაქტორებია ეროვნული ძლიერებისათვის. კონკურენტულ საერთაშორისო სისტემაში ჩაბმული სახელმწიფოები ერთგვარად სპეციალდებიან ვაჭრობასა და წარმოებაზე, საიდანაც მიღებული შემოსავალით შესაძლებლობა ჰქონდათ გაეზარდათ სამხედრო პოტენციალი.

ეკონომიკური ნაციონალიზმი განსაკუთრებულ ყურადღებას ინდუსტრიალიზაციის შედეგად მიღებულ სარგებელზე აკეთებს. ალექსანდრე ჰამლტონისა და ფრიდრიხ ლისტის მოსაზრებები ინდუსტრიალიზაციაზე გარკვეულწილად განვითარდა, დაიხვეწა და მერკანტილისტების ნაშრომებში ხშირად

დომინირებდა. ამ უკანასკნელთა აზრით კი ეფექტური ინდუსტრია ქვეყნის განვითარების სამ ასპექტზე აისახება დადებითად:

- ნაციონალისტებს სწამთ რომ ინდუსტრია ახდენს გარდამტეხ ეფექტს ეკონომიკაზე და მას მივყავართ ეკონომიკის სრულ განვითარებამდე;

- ნაციონალისტებისთვის განვითარებული ინდუსტრია ასოცირდება ეკონომიკურ თვითუზრუნველყოფასთან და პოლიტიკურ ავტონომიასთან;

- ინდუსტრია არის სამხედრო სიძლიერისა და შესაბამისად ეროვნული უსაფრთხოების საფუძველი¹.

ვინაიდან სამივე პრინციპს მართებულად მივიჩნევ, შევეცდები თითოეული მათგანის დადასტურებას სხვადასხვა ემპირიული მასალებითა და არგუმენტებით, რაც საბოლოოდ ნათელ წარმოდგენას შეგვიქმნის ჩვენთვის მნიშვნელოვანი საკითხის შესახებ.

ნაციონალისტური ხედვის თანახმად კარგად განვითარებული ინდუსტრიული კომპლექსი შედეგად ეკონომიკის სრულ განვითარებას გვაძლევს. ამ არგუმენტის გასამყარებლად ჩინეთის მაგალითის მოყვანა სავსებით გამართლებულია. მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, ჩინეთის ხელისუფლებამ შეიმუშავა განვითარების გეგმა, რომელიც მსოფლიო ეკონომიკიდან განცალკევებას, ინდუსტრიალიზაციასა და ეკონომიკაზე სახელწიფოს დომინანტობას გულისხმობდა. აღნიშნულმა რეფორმებმა ეკონომიკური წინსვლა იმდენად დააჩქარეს, რომ მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდის მონაცემებით 1980 (9,9%) და 1990 (10,3%) წლებში ჩინეთი მსოფლიოში მოწინავე პოზიციაზე აღმოჩნდა. მშპ-ში ინდუსტრიის წილი კი 1964-2004 წლების შუალედში 34% დან 46% მდე გაიზარდა და დღემდე 46%-ს წარმოადგენს². სწრაფმა ინდუსტრიალიზაციამ, მასობრივმა

1 ნინო ჟვანია. "საერთაშორისო პოლიტიკური ეკონომია." (2006).

2 Kniivilä, Matleena. "Industrial development and economic growth: Implications for poverty reduction and income inequality." *Industrial Development for the 21st Century: Sustainable Development Perspectives* (2007): 295-333.

ინვესტირებამ ინფრასტრუქტურის განვითარების მიზნით და დიდმა შრომითმა რესურსებმა მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა ჩინეთის განვითარების რამდენიმე ათეულ წლიან პროცესში, რამაც საბოლოო მიგვიყვანა იქამდე, რომ დღეს ჩინეთის ეკონომიკა რიგით მეორეა მსოფლიოში და მისი მშპ 10.36 ტრილიონი დოლარია¹.

თუმცა აუცილებელია ყურადღება გამახვილდეს ერთ მეტად მნიშვნელოვან გარემოებაზე, ნაციონალისტური ხედვის კრიტიკოსები ხშირად აღნიშნავენ, რომ გადაჭარბებული აქცენტი მრეწველობაზე ხშირად სოფლის მეურნეობის უგულებელყოფის მიზეზი ხდება, რაც სავსებით დაუშვებელია. მიუხედავად იმისა, რომ მრეწველობა ქმნის მნიშვნელოვან დოვლათს სახელმწიფოში, სოფლის მეურნეობის განვითარების გარეშე არცერთი საზოგადოება არ განვითარებულა. კრიტიკოსები იმ არგუმენტსაც იშველიებენ, რომ ინდუსტრიული ქვეყნები სოფლის მეურნეობის შესანარჩუნებლად მისდამი პროტექციონიზმის პოლიტიკას ატარებენ. კარგი იქნება თუ ასევე ჩინეთის მაგალითზე დაყრდნობით შევამოწმებთ ამ საპირისპირო მოსაზრების მართებულებას და დავადგენთ რა უარყოფითი შედეგები შეიძლება ქონდეს რესურსების მაქსიმალურად მრეწველობაზე მიმართვას. მაშინ როცა 1964-2004 წლებში ინდუსტრიის ხვედრითი წილი მშპ-ში 10%-ით გაიზარდა, სოფლის მეურნეობის აღნიშნული მაჩვენებელი 38%-იდან 13%-მდე დაეცა. მიუხედავად ეკონომიკური ზრდისა, მოსახლეობის უმეტესობა კვლავ სიღარიბეში ცხოვრობდა და მრეწველობიდან შემოსული თანხები მოსახლეობის ცხოვრების მაჩვენებელზე პოზიტიურად ვერ აისახებოდა. მთავრობის მიერ გატარებულმა მიწის რეფორმამ სიღარიბის პრობლემა მეტნაკლებად დაძლია, ერთგვარი მფარველობითი პოლიტიკის გატარების შემდეგ 2006 წელს სოფლის მეურნეობაში მოსახლეობის 44% იყო

1 The Statistics Portal, "China: gross domestic product (GDP) at current prices from 2010 to 2020 (in billion U.S. dollars)", <http://www.statista.com/statistics/263770/gross-domestic-product-gdp-of-china/> (ბოლო ნახვა, ოქტომბერი 22, 2015).

ჩართული. მართალია ინდუსტრიალიზაციამ მნიშვნელოვნად გაზარდა ქვეყნის ეკონომიკური პოტენციალი, რაც მისსავე ეკონომიკურ სიძლიერეზე აისახა, თუმცა მხოლოდ მრეწველობის წახალისებით შეუძლებელია მოსახლეობაში კეთილდღეობის შენარჩუნება და ამ მიზნით სოფლის მეურნეობა გარკვეულ მფარველობას საჭიროებს.

განვითარებული ინდუსტრია არამარტო ეკონომიკის სრული განვითარების, არამედ ეკონომიკური თვითუზრუნველყოფისა და პოლიტიკური ავტონომიის მიღწევის საშუალებასაც იძლევა. მაგალითისთვის, მეორე მსოფლიო ომის შემდგომი იაპონია ავილოთ რომელიც ეკონომიკურად არც თუ ისე სახარბიელო მდგომარეობაში იყო, მშპ ერთ სულ მოსახლეზე 380 დოლარს შეადგენდა, რასაც ემატებოდა პოლიტიკური დამოკიდებულება გამარჯვებულთა კოალიციაზე და განსაკუთრებით ამერიკაზე. ეს უკანასკნელი კი ლიბერალური პრინციპების დანერგვითა და ეკონომიკური ცვლილებების გატარებით საკმაოდ დიდ გავლენას იწარმოებდა იაპონიაზე. 1952 წლიდან, რომელსაც ისტორიაში იაპონიის რეკონსტრუქციის ერის დასაწყისად მიიჩნევენ, შემუშავდა სახელმწიფო პოლიტიკა, რომელიც განსაკუთრებულ ყურადღებას ინდუსტრიალიზაციასა და საერთაშორისო თანამეგობრობაში ხელახლა დამკვიდრებაზე აკეთებდა¹. თუ საწყის ეტაპზე იაპონური წარმოება ამერიკული პროდუქციის შესწავლასა და მისი იდენტურის შექმნას გულისხმობდა, უკვე 1980 წლიდან ინდუსტრიული პროცესები დაეფუძნა კვლევისა და განვითარების პრინციპს, რასაც სრულიად ინოვაციური ახალი ტექნოლოგიები მოჰყვა. იაპონიამ შეძლო არამარტო საკუთარი ბაზრის არამედ საერთაშორისო სავაჭრო სივრცეში თვითდამკვიდრება, როგორც მაღალი ტექნოლოგიების მწარმოებელი ქვეყანა. მაგალითად თუ იაპონური ავტომობილების მწარმოებელი ქარხნები წელიწადში უშვებდნენ 31,597 ავტომობილს, ეს ნიშნული ოდნავ აღემატებოდა ამერიკაში ერთ დღეში ნაწარმოებ პროდუქციას. იაპონური

1 Ichimura, Shinichi. Political economy of Japanese and Asian development. Springer Japan, 1998.

მანქანების მაღალი ფასი და შედარებით დაბალი ხარისხი ვერ უწევდა კონკურენციას ამერიკულ პროდუქციას, თუმცა სწორი ინდუსტრიული პოლიტიკის გატარების შემდეგ, 1977 წლისთვის უკვე იაპონური ნაწარმის თითქმის 50% ექსპორტზე გადიოდა და ადგილობრივი ბაზარი თითქმის ათვისებული იყო¹. მართალია, ამ კონკრეტულ შემთხვევაზე ვერ განვაზოგადებთ მრეწველობის ყველა დარგზე, თუმცა ნაწილობრივ იგი კარგად წარმოაჩენს თუ რა შედეგები მოიტანა იაპონიაში ინდუსტრიალიზაციამ. განსხვავებით გასული საუკუნის შუა პერიოდისა დღეს იაპონიის მშპ ერთ სულ მოსახლეზე 38, 633 დოლარია. მას შემდეგ იაპონიის ეკონომიკამ მსოფლიოში მოწინავე ადგილზე აღმოჩნდა გაიზარდა მისი პოლიტიკური როლი რეგიონშიც და გლობალური მასშტაბითაც. თუმცა, ჩვენთვის მნიშვნელოვანია, რომ იაპონიის ეკონომიკური გაძლიერება პროპორციულად ამცირებდა მის აშშ-ზე დამოკიდებულების ხარისხს.

ზემოთ მოყვანილი მსჯელობების ლოგიკურ გაგრძელებად უნდა მივიჩნიოთ ნაციონალისტების მოსაზრება, რომ ინდუსტრია არის საშუალება სამხედრო ძლიერებისა და ეროვნული უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად. ცხადია სამხედრო ძლიერების მისაღწევად აუცილებელია კონკრეტულად სამხედრო მრეწველობის განვითარება, რომელიც მთლიანი ინდუსტრიის ნაწილად შეგვიძლია მივიჩნიოთ. ხსენებული მოსაზრების დასასაბუთებლად ნაციისტური გერმანიის მაგალითს მოვიშველიებთ, რომელმაც ეტაპობრივად შეძლო შეექმნა სამხედრო ინდუსტრია და აღესრულებინა მილიტარისტული მიზნები. პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ გერმანიის ეკონომიკური მდგომარეობა მკვეთრად გაუარესდა, ვერსალის ზავის მიხედვით მას 33 მილიარდი დოლარის ექვივალენტი კონტრიბუცია უნდა გადაეხადა. ამას თან დაერთო აშშ-ში მომხდარი „დიდი დეპრესია“ რომელმაც მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია ევ-

1 Mitsloan Management Review, “Manufacturing Innovation: Lessons from the Japanese Auto Industry”, <http://sloanreview.mit.edu/article/manufacturing-innovation-lessons-from-the-japanese-auto-industry/> (ბოლო ნახვა, ოქტომბერი 22, 2015).

როპულ ქვეყნებზეც. ინფლაციის, უმუშევრობისა და სხვა ეკონომიკური პრობლემის დაძლევის შემდეგ, რაც ნაცისტების მხრიდან ეკონომიკური პოლიტიკის გატარებას მოჰყვა, დაიწყო მთელი ქვეყნის მასშტაბით საწარმოების მშენებლობა. 1933 წელს, ნაცისტების მთვარობაში მოსვლის საწყის ეტაპზე ქვეყნის ინდუსტრია შემოიფარგლებოდა ნედლეულის გადამუშავებით, ძირითადად ფოლადისა და ქვანახშირის, მოგვიანებით დაიწყო მანქანათმშენებლობის დარგების დაწინაურება, რაც თავისთავად ქმნიდა ახალი ტექნოლოგიების შექმნის საფუძველს. ამ ყველაფერს კი მოჰყვა სამხედრო მრეწველობის განვითარება, თუ საწყის ეტაპზე 1933 წელს, გერმანიის მშპ-ს მხოლოდ 3% იხარჯებოდა სამხედრო წარმოებაზე, უკვე 1939 წლისთვის ეს ნიშნული კი 32% გახდა. აღსანიშნავია, რომ ამ სფეროში მოსახლეობის 22% იყო დასაქმებული¹. ინდუსტრიალიზაციის ხელშეწყობამ კარგად განვითარებული სამხედრო მრეწველობა წარმოქმნა, რომლის შედეგის ნაწილი ცხრილების² სახით არის წარმოდგენილი.

<i>Power</i>	<i>Tanks & SPGs</i>	<i>Armored vehicles</i>	<i>Other vehicles</i>	<i>Artillery</i>	<i>Mortars</i>	<i>Machine guns</i>
<i>Germany</i>	67,429	345,914	159,147	73,484	674,280	1,000,730

<i>Power</i>	<i>Carriers</i>	<i>Battleships</i>	<i>Submarines</i>	<i>Landing craft</i>	<i>destroyers</i>
<i>Germany</i>	1	2	1,152	540	17

შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ინდუსტრიალიზაცია განვითარების გარკვეული ეტაპის შემდეგ გვაძლევს საშუალებას შეიქმნას ისეთი სამხედრო ინდუსტრიული კომპლექსი, რომელიც სახელმწიფოს სამხედრო ძლიერებას რამდენჯერმე გაზრდის და ეროვნული უსაფრთხოების მთავარ იარაღად იქცევა.

1 The History Learning Site, “Nazi Germany and the Economic Miracle”, The History Learning Site, <http://www.historylearningsite.co.uk/nazi-germany/nazi-germany-and-the-economic-miracle/> (ბოლო ნახვა ოქტომბერი 22, 2015).

2 Academic Dictionaries and Encyclopedias, “Military production during World War II”, Academic Dictionaries and Encyclopedias, <http://en.academic.ru/dic.nsf/enwiki/691636> (ბოლო ნახვა, ოქტომბერი 22, 2015).

თუმცა მეორე საკითხია, როგორ იყენებენ ქვეყნები სამხედრო მრეწველობის ნაყოფს, ვინაიდან ნაცისტური გერმანიის მაგალითი ცხადყოფს, რომ იგი არა მარტო თავდაცვისთვის, არამედ მილიტარისტული და ექსპანსიონისტური მიზნების მისაღწევადაც შეიძლება იყოს გამოყენებული.

დასკვნა

საერთაშორისო პოლიტიკური ეკონომიკის ნაციონალისტური ხედვის დამოკიდებულება ინდუსტრიალიზაციის აუცილებლობასა და სარგებლიანობაზე სამართლიანია, რაც ჩვენს მიერ მოყვანილი ფაქტების საშუალებით დასტურდება. უმჯობესი იქნება თუ მერკანტილიზმის მომხრეები თავიანთ შეხედულებებში გაითვალისწინებენ იმ რისკებს, რაც შეიძლება გარგად განვითარებულ მრეწველობას შეიძლება მოჰყვეს, თუ ხელისუფლება მილიტარისტული და ექსპანსიონისტური იდეოლოგიითა შეპყრობილი, რა თქმა უნდა მხედველობაში დიდი სამხედრო ინდუსტრიული კომპლექსის მქონე ნაცისტური გერმანია მაქვს. ასევე აუცილებელია გადაისინჯოს ნაციონალისტების დამოკიდებულება სოფლის მეურნეობის მიმართ, რომლის უგულებელყოფაც მხოლოდ ნეგატიურ ნაყოფს იძლევა. მართალია ინდუსტრიის მშენებლობა მერკანტილისტური იდეების მომხრე მთავრობის ძირითადი პრიორიტეტია, თუმცა სავსებით შესაძლებელია სოფლის მეურნეობს ხელშეწყობაც. მიუხედავად იმისა რომ ნაციონალისტური ხედვა ეკონომიკის მრავალ ასპექტს მოიცავს, აღნიშნულ ნაშრომში შევეცადე გარკვეულ ქეისებზე დაყრდნობით შემემოწმებინა ამ უკანასკნელის შეხედულებები ინდუსტრიალიზაციასთან და აღმომჩინა სუსტი მხარეები, რომელთა მოგვარებაც უფრო მეტ სრულყოფილებას შესძენდა ხსენებულ თეორიას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- Academic Dictionaries and Encyclopedias, “Military production during World War II”, Academic Dictionaries and Encyclopedias, <http://en.academic.ru/dic.nsf/enwiki/691636>
- Matleena Kniivilä. “Industrial development and economic growth: Implications for poverty reduction and income inequality.” *Industrial Development for the 21st Century: Sustainable Development Perspectives* (2007): 295-333.
- Mitsloan Management Review, “Manufacturing Innovation: Lessons from the Japanese Auto Industry”, <http://sloanreview.mit.edu/article/manufacturing-innovation-lessons-from-the-japanese-auto-industry/>
- Shinichi Ichimura. *Political economy of Japanese and Asian development*. Springer Japan, 1998.
- Susan Strange. “International economics and international relations: a case of mutual neglect.” *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)* (1970): 304-315.
- The History Learning Site, “Nazi Germany and the Economic Miracle”, The History Learning Site, <http://www.historylearningsite.co.uk/nazi-germany/nazi-germany-and-the-economic-miracle/>
- The Statistics Portal, “China: gross domestic product (GDP) at current prices from 2010 to 2020 (in billion U.S. dollars)”, <http://www.statista.com/statistics/263770/gross-domestic-product-gdp-of-china/>
- ნინო ჟვანია. „საერთაშორისო პოლიტიკური ეკონომია.“ (2006). **Nino Zhvania. “International Political Economy”. 2006. (In Georgian Language).**

**THE SIGNIFICANCE OF INDUSTRIALIZATION
IN THE PROVISION OF THE POLITICAL
AND ECONOMIC STRENGTH OF A COUNTRY
ACCORDING TO THE NATIONALISTIC IDEA
OF THE INTERNATIONAL POLITICAL ECONOMY**

Giorgi Khidesheli

Gocha Lobjanidze

Tbilisi State University, Students

RESUME

This article discusses how the economic nationalism explains the role of industrialization in the development of the state's economic and political strength. We will try to assert the economic nationalism's approaches toward this issue by several arguments. We will use the cases of states from the history in order to make our discussion more overt. Finally, we will offer the readers the critics of industrialization viewed by the economic nationalism.

Keywords: Industrialization, Economic Nationalism, GDP.